

VIDA PUST ŠKRGULJA
Ivanić—Grad

UDK 871.09:72

VITRUVIJEVA MISEL V TRENUTKU NAŠEGA ČASA

Abstract: Vitruvius' unique treaty on the art of building is an early messenger of the idea of an architecture which must form a link between human beings and their natural surroundings. The importance of adjusting any building to the law of its environment, respecting climate, solar radiation, wind, water, vegetation . . . — this was the imperative of Vitruvius' principles. The same imperative characterizes the architecture of the 20th century. Through the time-gap between the two levels of technical skills in two different cultures, the heritage of antiquity shines only brighter.

Le najvrednejša književna dela preteklosti znajo s svojo notranjo sugestivno močjo prestopiti formalni zgodovinski okvir obdobja svojega nastanka. In če je v delih antičnih retorjev in filozofov včasih težko odkriti tiste časovno neomejene vrednote, ki postavljajo te davno umrle, a vendar tudi danes tako živo prisotne ustvarjalce neposredno med nas, v naš in tudi v prihodnji svet, je to še toliko težje, kadar vzamemo v roke strokoven priročnik iz daljne preteklosti.

In Vitruvij? Bogat izvir najrazličnejših podatkov, na svojstven način povezanih z arhitekturo v ožjem pomenu, indirektni psihološki portret ostarelega mojstra neizmernih izkušenj, plemenitih stremeljenj in globokih spoznanj, obenem pa spis, ki mu ne manjka svežih, tudi danes veljavnih načel — to je oznaka njegove Arhitekture. Zamisel o arhitekturi, ki jo človek po lastnih merilih ustvarja za človeka in v kateri se zrcali bogastvo njegovih spoznanj, njegova materialna kultura in njegov etos v vsej polnosti in celovitosti ideala, pa se je lahko izoblikovala samo v enem od tako redkih „zlatih“ obdobj trajanja človeškega rodu.

O Vitruvijju se je mnogo pisalo in se še piše. Toda po tradiciji, da vsaka stroka iz „enciklopedičnih“ avtorjev izbere temo, ki spada na njeno ožje strokovno področje in jo obdela do podrobnosti, je tudi Vitruvij polagoma izgubljal svojo celovitost v popularnih predstavah o njegovem delu. Večina teh enostranskih interpretacij, ne glede na njihovo strokovno kvaliteto, žal pozablja na zelo preprosto dejstvo. Vitruvij ni bil enostranski. Avtor, ki je v svojih knjigah natančno orisal in razložil teorijo arhitekture, prilagojene meram človeškega telesa, je tej teoriji postavil tudi trden temelj in jo zaokrožil tako, da antropomorfnemu sistemu arhitektonskih meril ne predstavlja neke samosvoje, umetne in zaprte tvorbe, ampak pojmuje človeka kot del narave, kot bitje, ki svoje življenje prilagaja njenim zakonom, v skladu z njimi pa

gradi tudi svoja bivališča. Toda človek, ki ga je narava obdarila z razumom in ki je s pomočjo tega daru v tisočletjih svoje zgodovine izoblikoval sistem kulturnih vrednot, lestvico, ki se spreminja in dopolnjuje na vsaki stopnji razvoja civilizacije, ta človek je dolžan, da v skladu z danimi sposobnostmi tudi sam posega v naravo in jo prilagaja svojim potrebam in željam, pri tem pa skrbi za nenehno soglasje in neporušeno harmonijo okolja. Ali, kot pravi Vitruvij sam: „ita, quod ultra natura laedit, arte erit emendandum“ (VI, 1, 2).

Takšen odnos do arhitekture in do narave je v evropskem okviru polagoma izginjal. Zadnji in odločilni pečat pa je pritisnil svet konca 19. in zlasti prve polovice 20. stoletja v prepletu epohalnih znanstvenih in tehnološko-tehničnih izumov in odkritij, bede svetovne krize ter triumfa bogastva in moči, čas, ki so ga v neslutelih razmerjih izoblikovali fantastični uspehi in strahotne kataklizme. Šele posledice tega v vseh pogledih burnega obdobja so človeka znova obrnile k naravi. Snovanja arhitektov današnjega dne, ki se spopadajo s temi posledicami, pa so se spet približala Vitruvijevi temeljni zamisli o arhitekturi in o njenem optimalnem razmerju do narave in človeka. Iz besedila Arhitekture ga lahko razberemo nekako takole:

1. človek je del narave
2. človek z ustvarjanjem arhitekture posega v naravo in jo oblikuje po svojih potrebah in sposobnostih
3. človek-arhitekt, ki je prav tako del narave, obenem pa samostojen ustvarjalec, naj pri svojem delu upošteva:
  - a — medsebojno skladnost naravnih in arhitektonski zakonitosti, ki jo omogočajo
    - izbira ustrezne lokacije
    - pravilna orientacija stavbe
    - izbira ustreznih materialov
    - harmonična vključitev arhitekture v okolje
  - b — zunanji izraz te skladnosti, je hkrati odraz edinstvene vloge človeka — oblikovalca narave in ki ga sestavlja:
    - matematično zasnovani sistem antropomorfnih meril
    - subjektivna umetniška izpoved oblikovalca.

Iz te sheme je moč razbrati, da je večina razprav, napisanih ob Vitruvijevem traktatu, posvečena drugemu delu, t.j. obravnavi zunanjega izraza arhitekture, o temeljnem, o usklajevanju arhitekture z okoljem, pa je bilo kaj malo napisanega. Tudi uvodi in komentarji k številnim izdajam Vitruvija so tu večinoma skopi in se napogosteje podrejšajo uverljivljeni hierarhiji vrednotenja njegovih tem.

Pa vendar, sodobnost, oziroma bolje, časovna neomejenost nekaterih misli Arhitekture postavlja to delo enakovredno ob bok arhitektonskemu snovanju našega časa. In spoznanje, da bi upoštevanje nekaterih, pred 2000 leti zapisanih, a niti takrat ne več v celoti novih načel, preprečilo marsikatero, včasih nepopravljivo napako arhitekture 20. stoletja, je lahko neprijetno in hkrati navdušujoče. Vsaka dobra

arhitektonska zamisel se lahko razvije šele na široko zasnovanem temeljnem projektu, ki le ob upoštevanju različnih, tudi zunanjih faktorjev, lahko odpre možnosti za samosvoj osebni pečat arhitekta. Ali kot piše eden izmed današnjih pionirjev klimatsko pogojene arhitekture, V. Olgyay: „Proces gradnje klimatsko prilagojene arhitekture lahko razdelimo na štiri stopnje, od katerih je zadnja arhitektonski izraz. Preden se posvetimo izrazu, moramo proučiti različne možnosti v okvirih klime, biologije in tehnologije“ (Design with Climate, Princeton 1963, p. 11).

Vitruviju ni treba pripisovati misli, nad katerimi bi se čudil tudi on sam. Prav tako ni važno, kaj od vsega napisanega je res njegovo. Toda to veliko znanje starega sveta je zapisano in tudi naš svet je za radi tega bogatejši.

Veliki sodobni arhitekt Richard Neutra piše v svoji knjigi „Survival through Design“ (New York 1954 — cf. V. Olgyay, op. cit. p. 10): „Za planiranje prihodnosti bomo potrebovali druge umetnosti in znanosti, in to več kakor eno ali dve . . . naloga ustvariti številne elemente, ki sestavljajo človekovo okolje, . . . se ne more dobro izpolniti brez pomoči tekočih in razpoložljivih rezultatov znanosti . . . Sistematične biološke raziskave bodo v previdni povezavi z organiziranim sistemom oblikovanja prispevale k blaginji širših ljudskih množic“. Pogoj za kvalitetno oblikovanje je torej sodelovanje arhitekta s številnimi drugimi vejami umetnosti in znanosti. Tu pa smo neverjetno blizu idealu Vitruvijevega arhitekta, oboroženega z enciklopedičnim znanjem, ki bi bil sposoben iz vseh zornih kotov proučiti zadano nalogo in jo rešiti na najboljši možni način.

„Izobrazbo arhitekta dopolnjujejo številne učenosti in raznovrstna spoznanja, njegova sodba pa je odločilna tudi pri umetniških delih vseh drugih vrst. To znanje izvira iz prakse in teorije . . . Kajti za vse stvari, še posebej pa za arhitekturo velja, da jo sestavlja dvoje — tisto, kar je predstavljeno, in tisto, kar predstavlja. Predstavljen je predmet, o katerem govorimo, predstavlja pa ga znanstveno-teoretična razlaga. Zato naj bo tisti, ki se odloči za poklic arhitekta, izvedenec za oboje. Biti pa mora tudi nadarjen in pripravljen učiti se, kajti niti talent brez učenja niti učenje brez nadarjenosti ne more ustvariti dovršenega mojstra. Naj bo jezikovno izobražen, spreten risar, dobro naj pozna geometrijo, doma naj bo v zgodovini, za filozofijo naj bo vnet, seznanjen z glasbo, ne zanemari naj medicine, pozna naj pravniške posle, poučen pa naj bo tudi o astrologiji in astronomskih izračunih“, piše v *Arhitekturi* (I, 1). Današnji čas takšnega idela v eni osebi verjetno ne more uresničiti. Osnovna misel antičnega mojstra o kompleksnosti arhitekture kot poklica pa se vendar navezuje na povsem sodobne misli o interdisciplinarni povezanosti in o teamskem delu. In v času računalniške tehnike in mikroprocesorskih sistemov je morda le še korak od Vitruvijeve „žive enciklopedije“ do sodobnega arhitektonskega oblikovanja s pomočjo kompiuterskih programov.

Vprašanje postavljanja Vitruvija ob probleme današnje arhitekture, oz. vprašanje arhitekture, katere glavni cilj ni zgolj zveneče ime, zapisano v zgodovini stavbarske umetnosti, ampak v zlitju arhitektonskih elementov s človekom in njegovim okoljem, vsebuje številne faktorje, ki odločilno vplivajo na funkcionalnost, pa tudi na estetski izraz celotnega projekta. Vse te številne in raznolike elemente pa preveva vodilna misel — človek naj živi predvsem v zdravem okolju. *Salubritas* je vodilo Vitruvijevih knjige in zato je njegovo prizadevanje blizu današnjemu svetu, pa četudi se je naša predstava o vlogi arhitekta v družbi oddaljila od Vitruvijevih. In kakor je civilizacija quattrocenta iz Arhitekture črpala in prisvajala informacije v skladu z željami in ambicijami tvorcev te civilizacije, tako tudi naš čas izbira in prilagaja Vitruvijev misli potrebam človeka današnjega dne. Želja, da bi naše razčlovečeno okolje spet približali in prilagodili naravi in človeku, se prepleta z vprašanji ekologije, energetike, zdravstva, z ekonomski in estetskimi problemi.

Vitruvijeva arhitektura si je za lepotni ideal izbrala mere in proporcije *membraorum hominis bene figurati* (III, 1, 1). In če idealno človeško bitje v sebi skladno združuje zdravje, razum ter lepoto duha in telesa, potem mora idealna arhitektura medsebojno harmonizirati trdnost, smotrnost in estetski videz. Paralela se kar samo ponuja:

človek	arhitektura	pomen
zdravje	trdnost	pogoj za obstanek
razum	funkcionalnost	osmišljenost obstoja
lepota človeka	lepota arhitekture	dopolnitev v zunanjem izrazu

Če arhitektura doseže tolikšno skladnost in hkrati harmonijo z naravnim okoljem, je rešeno tudi vprašanje zdrave življenjske sredine, vprašanje Vitruvijevih *salubritatis*, katere pomen samo potrjujejo dognanja sodobne psihologije o vplivu vsakdanjega okolja na človeka.

Čas in prostor ne dopuščata, da bi podrobneje spregovorili o vseh, tudi danes aktualnih Vitruvijevih mislih, ki so jim posvečene naslednje teme iz Arhitekture:

- I izbira lokacij za nova naselja
- II oblikovanje gledališč na prostem
- III vpliv vetrov in njihova vloga v arhitektonskem planiranju
- IV klimatsko pogojena arhitektura
- V orientacija in osončenost stavb
- VI osvetlitev notranjih prostorov in celotnih objektov
- VII pomen zelenih površin
- VIII voda — osnova za življenje
- IX prilagajanje stanovanja individualnim potrebam
- X vizualni izraz arhitekture.

Za osnovno informacijo navedimo vsaj nekatere detajle.

- I Mesta, predvidena za nova naselja, morajo po Vitruvijju biti na vzpetinah, kjer ni pogoste slane in megle, daleč od močvirnatih področij in obrnjena proti zmerno toplim stranem neba. Pri izbiranju terena priporoča Vitruvij že v njegovem času zastareli in opuščeni običaj opazovanja notarnjih organov živali, ki so se pisale in pile vodo na zemljišču, izbranem za novo naselje (I, 4, 1, 9). Če ta načela pogledamo z današnjimi očmi, nismo daleč od sodobnih mikrobioloških in mikroklimatoloških raziskav, ki šele v zadnjih letih doživljajo pravi razcvet.
- II Antična gledališča razkrivajo izreden posluš starih mojstrov za prilagajanje človeku. Od izbire terena, preko čudovito zamišljene strukture in nedosegljive akustike skrbi Vitruvijev arhitekt za zdravo in prijetno gledalčevo okolje. Pa ne samo to. Poskrbljeno je tudi za udoben in varen pristop in izhod iz gledališča, to pa je nedvomno problem, ki ga v 20. stoletju vsako leto srečujemo ob katastrofalnih nesrečah na stadionih in v zaprtih dvoranah, zlasti še ob uporabi sodobnih, hitro vnetljivih materialov. (V, 3,1—2,5)
- III Vetrovi in njihov neugoden vpliv na človeka zavzemajo dobršen del Vitruvijevega traktata. Prav njim pa so posvečene tudi številne raziskave sodobnih strokovnjakov s tega področja. In celo v diagramih, v matematičnih prikazih delovanja vetrov na stavbe in okolico, v merjenju smeri in moči vetra za posamezne geografske in klimatske celote še živi osnovna misel antičnih mojstrov. Vitruvij piše: „Če bo vetrovom pot v mesto zaprta, bo kraj zdrav ne le za zdrave ljudi, ampak se bodo tudi boleznii, ki v drugih, manj zdravih krajih zahtevajo zdravniško nego, ... tukaj, v zdravem podnebjju brez škodljivih vetrov, hitreje zdravile“. (I, 6,3)
- IV Znameniti Le Corbusier je nekoč izjavil, da bi bilo treba stara mestna jedra zravnati z zemljo in ustvariti en sam, univerzalen tip stavbe za vse ljudi in za vsa klimatska področja. Poskusimo primerjati to izjavo z Vitruvijem, ki piše: „Privatne hiše bodo načrtovane pravilno, če se bomo najprej posvetili vprašanju, v katerih pokrajinah in v katerih klimatskih pasovih se gradijo. Očitno je namreč, da je treba hiše graditi drugače v Egiptu, drugače v Hispaniji, na poseben način v Pontu, spet različno v Rimu, isto pa velja tudi za ostale pokrajine in njihove značilnosti. . .“ (VI, 1, 1). Še dalje pa: „In če je tako, da različne pokrajine po svojem podnebjju ustrezajo različnim ljudstvom in da se rojevajo ljudstva, ki se razlikujejo po duhu, postavah in telesnih sposobnostih, ne bomo pomišljali, ali je treba tudi način zidave ustrezno prilagoditi značilnostim narodov in ljudstev, saj nam je narava sama modra in vedno pripravljena vodnica“. (VI, 1, 12).

Najnovejša iskanja na področju klimatsko pogojene arhitekture so tehtnico nedvomno prevesila v korist Vitruvija. Naslednji citat iz Gropiusove Sinteze v arhitekturi (Zagreb 1961, p. 95) to potrjuje: „Resničen lokalni značaj se ne more najti na sentimentalni in imitatorski način z vključevanjem starih emblemov ali najnovejše domače mode, ki izgine prav tako hitro, kot se je pojavila. Če pogledate npr. bistvene razlike, ki jih arhitektonskemu projektu nalagajo klimatski pogoji recimo Kalifornije v primerjavi z Massachussetsom, boste dojeli, kako velika razlika v izrazu lahko nastane že samo kot posledica tega edinega projekta, če arhitekt uporabi povsem kontrastne notranje in zunanje odnose teh dveh področij kot žarišče svojega projekta“

- V Pravilni orientaciji arhitektonskih objektov in razporedu posameznih prostorov glede na osončenost je antika pripisovala velik pomen. Vitruvijev ideal, ki je na široko razložen v 6. knjigi Arhitekture, je še celo za najhrabrejše načrtovalce stanovanj v okviru optimalnih zamisli. Orientacija po straneh neba, pomen sonca in njegove neizmerne moči, skrb za človeka — tudi za kmeta in sužnja, skrb za živali — koliko prvinskega znanja je v teh stavkih, ki z enako ljubeznijo govorijo o svetiščih nesmrtnih bogov, o mestnih palačah in o preprostih kmečkih domovih! Sonce je ena osnovnih komponent v projektih antične arhitekture. Njegova svetloba in toplota, ki ju moramo v stoletju energetske krize kar najbolje izkoristiti, pa predstavljata vezni člen med Vitruvijem in načrtovalci solarnih naselij naše dobe.
- VI Ena od Vitruvijevih zahtev za zdravo stanovanje je ustrezna osvetlitev prostorov. V 6. knjigi daje napotke, kako zgotoviti dovolj naravne svetlobe za vse notranje prostore, in med drugim piše (VI, 7, 6): „...Svetloba ni izredno pomembna le za jedilnice in ostale sobe, ampak tudi za hodnike, nagnjene prehode in stopnišča, saj se tu pogosto srečujejo in zaletavajo ljudje, ki nosijo razno prtljago...“
Pri tem je le velika škoda, da danes v svoji neposredni okolici srečujemo projektante, ki pozabljajo npr. na naravno svetlobo na stopniščih novozgrajenih stolpnic, ki so tako osvetljena izključno s pomočjo električne energije. Te pa na žalost ni vedno dovolj.
- VII O zelenih površinah v mestih ni o njihovem pomenu za človekovo zdravje samo tole. Ko bi jim urbanisti preteklih desetletij posvetili vsaj polovico pozornosti in skrbi, ki jo razberemo iz Vitruvijevih Arhitekture, zlasti iz njene 5. knjige, bi imela društva za varstvo okolja danes mnogo manj dela, prebivalci mestnih sredin pa veliko več možnosti za sprehode in rekreacijo v vzorno urejenih parkih in rekreacijskih centrih v neposredni bližini svojih domov in delovnih organizacij.

VIII Ena osnovnih komponent zdravega okolja, ki je pogoj za normalen nadaljni razvoj življenja na Zemlji, je kvalitetna pitna voda, tekočina, ki je bistveni sestavni del praktično vseh nam znanih oblik življenja.

Od Vitruvijevih časov pa do danes so človekove biološke potrebe ostale nespremenjene, tehnološki napredek pa je ob povečani porabi vode prinesel nove probleme in vprašanje preskrbe z vodo je že zdavnaj preraslo kompetence arhitekture. Zadovoljive rešitve in odgovora sodobni svet še ni odkril. Danes, ko je po podatkih UNICEF-a ogroženo življenje in zdravilje 500 milijonov otrok, ki uporabljajo vodo, onesnaženo z mikroorganizmi, ko vsako leto umre 5 milijonov otrok, še preden dopolnijo prvo leto starosti, zaradi okužene vode, ko milijoni otrok v nerazvitem svetu vsak dan porabijo po 12 in več ur vode pri iskanju in prenašanju vode iz oddaljenih in onesnaženih izvirov (cf. Kemija u industriji, 1/78, p. 35), ko še zmerom uporabljamo svinčene vodovodne cevi, pa četudi vse najnovejše kemijske raziskave govore o njihovih škodljivih lastnostih, je Vitruvijeva Arhitektura še dve tisočletji po svojem nastanku nadvse aktualna in napredna. Vodi je Vitruvij posvetil celotno osmo knjigo Arhitekture. V njej beremo podrobne napotke za iskanje vode, podatke o različnih vrstah vode, o toplih vrelih, o izvirih zdravilne in zdravju škodljive vode, o gradnji vodovodov in o materialih ki jih smemo uporabljati. Vitruvij priporoča n. pr. uporabo glinastih vodovodnih cevi in glinaste posode, odsvetuje pa uporabo svinca, ki škoduje človeškemu organizmu (VIII, 10—11). Izčrpnosti so tudi nasveti za preizkušanje kvalitete vode, kjer je znova poudarjena tista dragocena sposobnost opazovanja, ki jo je današnji človek v tako veliki meri izgubil (VIII, 4, 1). In ko Vitruvij piše, da je „za zdravo življenje potrebno iskati in izbirati vodne izvire z veliko previdnostjo in vztrajnostjo . . .“ (VIII, 3, 28), se je težko izogniti paraleli, ki jo ponuja naš čas, vklenjen v labirint ekoloških vprašanj.

IX Del svojih misli je Vitruvij posvetil bivališčem, prilagojenim potrebam ljudi različnih družbenih plasti in poklicev. Tudi če ne poskušamo izkonstruirati paralelne primerjave med antično in današnjo evropsko družbo, kar bi bilo verjetno povsem nesprejemljivo, je Vitruvijeva temeljna ideja znova blizu današnji miselnosti. Enolična, nedomisljena stanovanja, načrtovana po enotnem vzorcu brez upoštevanja možnih posebnih želja in potreb posameznih uporabnikov, imajo za posledico nezadovoljstvo in nepregledno vrsto problemov s prilagajanjem prostorov socialni strukturi stanovalcev.

X Posvetimo se na kratko še estetski plati Vitruvijevih nazorov. Kot smo že zapisali, je antična arhitektura gradila na povezanosti človeka z naravo. Prilaganje človekovih arhitektonskih stva-

ritev okolju pa vendar daje človeku centralno mesto v njegovem doživljanju sveta in odraz tega je gotovo teorija antropomorfnih meril v arhitekturi. Njeno bistvo je skladnost, uravnoteženost posameznih delov med seboj in v celoti. Skladnost znotraj same arhitekture, harmonično spajanje stavbarskih stvaritev z okoljem, s človekovimi običaji, z lokalnimi tradicijami, z geografskimi in klimatski pogoji — vse to je vključeno v Vitruvijevem besedilu. V času, ki mu je *aurea mediocritas* tako tuja, v času, polnem nasprotij in skrajnosti, najdejo Vitruvijeve misli o lepoti v arhitektonskem oblikovanju svojo potrditev v delih sodobnih avtorjev, ki govorijo o številnih bolečih točkah „moderne stavbarske umetnosti“. Celotna Vitruvijeva teorija o antropomorfnih arhitekturi, celotni sistem precizno izračunanih meril, tankočutno oblikovanje najneznatnejših detajlov stavbnega okrasja, se v bistvu ujema tudi z današnjimi ideali, pa naj že gre za ergonomijo ali za čisto estetiko. Ali kot pravi B. Zevi (Pogledi na arhitekturo, Ljubljana 1959, p. 51): „... sleherno zgradbo določa bodisi v njenem notranjem prostoru ali v volumetriji njenih zidov, neka bistvena prvina, skala, to se pravi odnos med razsežnostmi stavbe in razsežnostmi človeka“. Takšen pravilen odnos pa je v našem svetu marsikdaj težko najti. Siegfried Giedion med drugim piše: „... Temelj vsega je posameznik. Prav nanj danes pogosto pozabljamo. In prav njega je treba integrirati — integrirati v njegovi notrajnosti, ne da bi postal predmet brutalnosti, tako da njegov emocionalni in intelektualni izraz ne bosta več ločena zaradi razlike v nivoju, ki je ni mogoče premostiti. Naloga, privedi to dejstvo do zavesti in poizkusiti ga premagati, je tesno povezana z veliko nalogo naše dobe: počlovečiti, to je emocionalno reabsorbirati stvaritve duha. Vse govorjenje o organizaciji in planiranju je prazno, če ni mogoče ponovo ustaričiti celovitega človeka, nerazdrobljenega v metodah mišljenja in čustvovanja.“ (Space, Time and Architecture, Cambridge 1963, p. 764)

Povsem prirodno se ob koncu postavlja vprašanje deleža Jugoslovanov pri prezentaciji Vitruvija naši javnosti. Če preskočimo kratke citate v številnih razpravah in učbenikih s področja arhitekture, umetnostne zgodovine in arheologije, lahko ugotovimo da je v širšem jugoslovanskem prostoru do danes verjetno edini prevajalec celotnega Vitruvijevga opusa neposredno iz latinščine Matija Lopac, katerega prevod je izšel v Sarajevu 1.1951. Čeprav jezikovno korekten, 30 let po izidu ne ustreza niti kvalitativno niti kvantitativno, predvsem pa mu manjka dober in dovolj bogat strokoven komentar, ki bi delo na primeren način približal sodobnemu bralcu.

Med Slovenci celotnega prevoda Arhitekture še nimamo. Najbrž sta edina znana in objavljena poskusa prevajanja iz latinščine v slovenščino Steletov izbor posameznih odlomkov, vključenih v esej o Plečniku, Naporu (SAZU, Ljubljana 1955), ter prevodi nekaterih de-

lov traktata, ki so v tesni zvezi z raziskovalnim delom T. Kurenta, še enega slovenskega vitruvijanca, in ki so objavljeni v raznih strokovnih publikacijah.

Ali je dejstvu, da Vitruvij še ni preveden v slovenščino v celoti kriva premajhna zainteresiranost strokovno osposobljenih prevajalcev ali pa težavno razumevanja teksta, je težko reči. Vsekakor pa bi skupina, ki bi se lotila tega dela, morala vsaj malo izpolnjevati zahteve ideala vitruvijanske izobrazbe. In s takšno izdajo, ki bi strokovno obravnavala vse aspekte Vitruvijevega traktata, obenem pa bi znala poudariti v njegovem besedilu tisto brezčasovno humanost, ki bi morala biti vodilo v vsakem trenutku razvoja človeške družbe, bi slovenska klasična filologija tudi na tem področju lahko prispevala k lastni ponovni afirmaciji v današnjem pogosto tako kratkovidnem in mačehovsko razpoloženem času.

S U M M A R Y

Vida Pust Škrkulja: VITRUVIUS' IDEAS IN PRESENT TIMES

Written by a Roman master-builder of Augustus' „Golden Age“, The Ten Books On Architecture survived as the only literary work of this kind, from the classical antiquity till our time. An important part of the text, the wellknown classical system of anthropomorphic measures in architecture, though treated most often separately from the rest, is not an artificial alien in the complex body of Vitruvius encyclopedia. Its theory is based on the assumption that Man is a part of Nature, of the Universe, and as the only intelligent being he has right to „improve the faults of Nature“ (VI, 1, 2). The architect with his specific role in the society of Vitruvius' time has to strive to establish optimal harmony between the laws of Nature and the architecture, respecting correct site selection, climate, water, soil, wind, solar radiation . . . Such a congruity of the building with its environment is a reflex of the unique position of Man in Nature, being expressed through the mathematical system of antropomorphic measures and through the subjectivity of the author's individual creation. The ideal of Vitruvius' Architecture are measures and proportions „membra homini bene figurati“ (III, 1, 1). If an ideal human being represents a harmony of health, wisdom and beauty of mind and body, an ideal architecture must be a conformity of firmness, functionality and „scale“ in appearance. Such an architecture, built in accordance with its environment, puts an answer to the question of Vitruvius' „salubritas“. The influence of the environment on every-day life of human beings, mentioned by Vitruvius already, has been confirmed by several findings of modern psychology. And it is exciting, as well as a shame, that many great mistakes of the 20th century architecture could be avoided if only the rules written some 2000 years ago were taken into consideration.